शिकू आनंदे मराठी

(विद्यार्थी कृतिपुस्तिका)

इयत्ता : तिसरी

समग्र शिक्षा अंतर्गत

NIPUN BHARAT

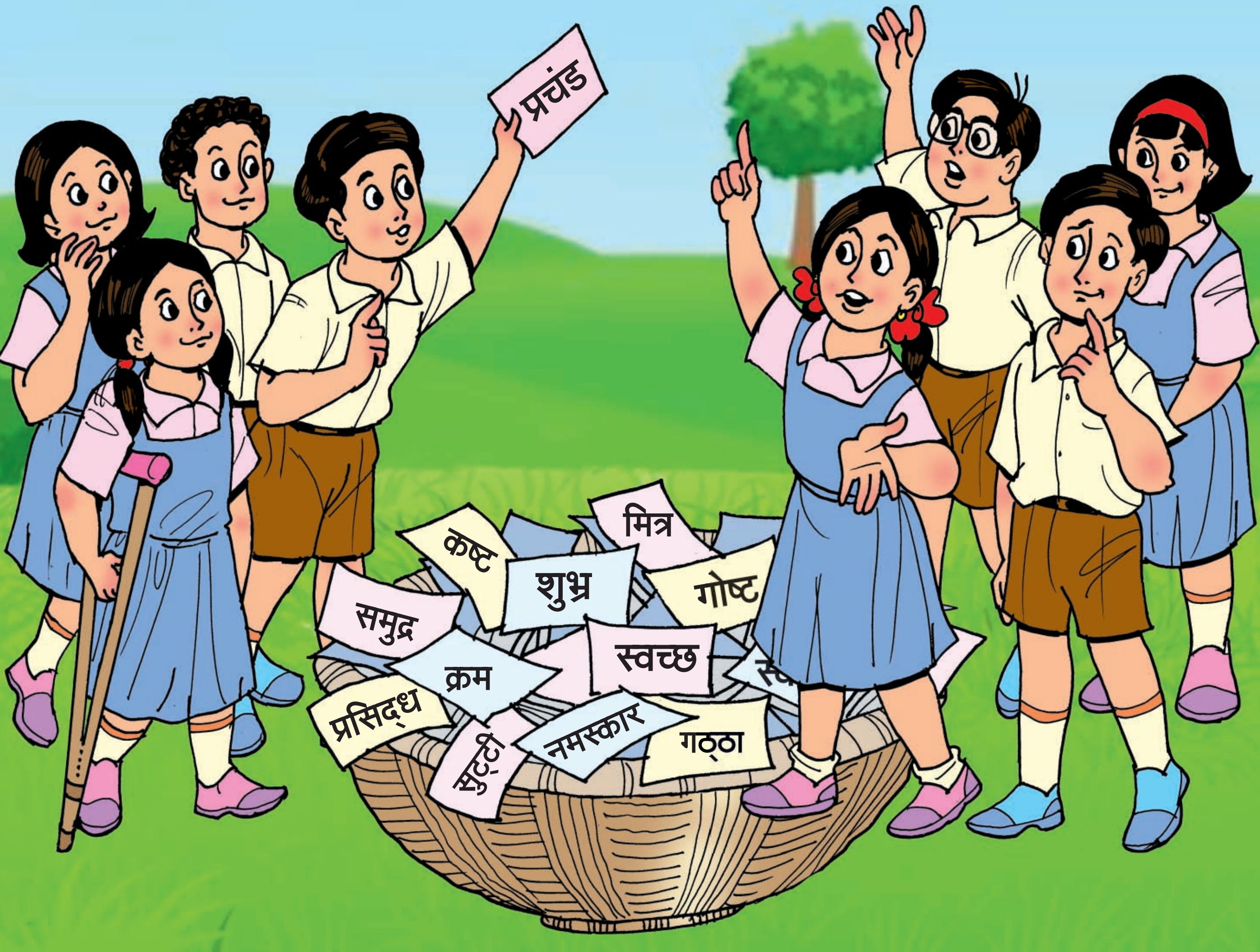

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

शिकू आनंदे मराठी : विद्यार्थी कृतिपुस्तिका : इयत्ता तिसरी

- **प्रवर्तक** : शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, महाराष्ट्र शासन
- **प्रकाशक** : राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **प्रेरणा** : **मा. वन्दना कृष्णा (भा.प्र.से.)**
  अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- **मार्गदर्शन** : **मा. विशाल सोळंकी (भा.प्र.से.)**
  आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
  मा. राहुल द्विवेदी (भा.प्र.से.)
  राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
- **संपादक** : **मा. एम. देवेंदर सिंह (भा.प्र.से.)**
  संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **सहसंपादक** : **मा. रमाकांत काठमोरे**
  सहसंचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **कार्यकारी संपादक** : **डॉ. कमलादेवी आवटे**
  उपसंचालक (भाषा विभाग), राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
  डॉ. राजेश बनकर
  उपविभागप्रमुख, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
  निता जाधव
  अधिव्याख्याता, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
  मनिषा ताठे
  अधिव्याख्याता, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **संपादन सहाय्य** : **डॉ. नंदा भोर**
  विषय सहायक, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
  मनिषा राजपूत
  विषय सहायक, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **प्रथम आवृत्ती** : जानेवारी २०२२
- **अर्थसाहाय्य** : समग्र शिक्षा, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
- **मुद्रक** : रुना ग्राफिक्स, पुणे.

- © सर्व हक्क प्रकाशकाच्या स्वाधीन.

शिकू आनंदे मराठी

(विद्यार्थी कृतिपुस्तिका)

इयत्ता : तिसरी

समग्र शिक्षा अंतर्गत

NIPUN BHARAT

नाव : ____________________

शाळा : ____________________

इयत्ता : ____________ तुकडी : ________

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	स्वाध्याय	पृष्ठ क्र.	अ.क्र.	स्वाध्याय	पृष्ठ क्र.
१.	रानवेडी	१	१४.	खजिना शोध	३६
२.	वासाची किंमत	४	१५.	सुट्टीच्या दिवसांत	३९
३.	पडघमवरती टिपरी पडली	५	१६.	सण – आनंदाचा क्षण	४३
४.	पाणी किती खोल	११	१७.	रानपाखरा	४५
५.	एकदा गंमत झाली	१५	१८.	मजेशीर होड्या	४९
६.	हिक्के होक्के मरांग उरस्काट	१७	१९.	सुगी	५४
७.	मुग्धा लिहू लागली	१९	२०.	एक भारतीय संशोधक	५५
८.	ते अमर हुतात्मे झाले (कविता)	२१	२१.	दोस्त	५७
९.	शेरास सव्वाशेर	२३	२२.	मधमाशीने केली कमाल!	५९
१०.	आमचा शब्दकोश	२६	२३.	रमाबाई भीमराव आंबेडकर	६०
११.	स्वच्छतेचे प्रसारक संत गाडगेबाबा	२८	२४.	ट्रॅफिक दादा	६२
१२.	प्रवास कचऱ्याचा	३०	२५.	चित्रे	६५
१३.	प्रकाशातले तारे तुम्ही	३२	२६.	रोपटे	६७

कृतिपुस्तिका समजून घेऊ या...

(१) कृतिपुस्तिकेतील कृती या संबंधित इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकातील आशय तसेच 'निपुण भारत' अभियानांतर्गत पायाभूत साक्षरतेसाठी निश्चित करण्यात आलेल्या अध्ययन निष्पत्तींवर आधारित आहेत. (२) कृतिपुस्तिकेमधील सर्व कृती विद्यार्थ्याने स्वत: करणे अपेक्षित आहे. (३) कृती करताना आवश्यक तेथे पाठ्यपुस्तक व पूरक संदर्भ साहित्याची मदत घ्यावी. (४) कृती करताना गरज असेल तेथे शिक्षक, कुटुंबातील सदस्य, सहकारी यांनी विद्यार्थ्याला मदत करावी. (५) 'प्रत्येक मूल शिकू शकते' हा विश्वास मनात बाळगून प्रत्येक विद्यार्थ्याला या कृतिपुस्तिकेतील विविध कृतींच्या मदतीने शिकण्याच्या प्रक्रियेत सहभागी करून घ्यावे. (६) कृतिपुस्तिकेतील कृती विद्यार्थ्यांच्या मूल्यमापनासाठी नसून, त्यांच्या भाषिक कौशल्य विकसनासाठी व संबोधांच्या दृढीकरणासाठी आहेत. (७) विद्यार्थ्यांना कृती पूर्ण करण्यास पुरेसे स्वातंत्र्य व वेळ द्यावा. (८) कृती पूर्ण करीत असताना शक्य तेथे विद्यार्थ्यांच्या दैनंदिन अनुभव विश्वाशी सांगड घालण्यात यावी. (९) कृतिपुस्तिकेतील कृती या नमुना स्वरूपात आहेत. इयत्तेच्या अपेक्षित अध्ययन निष्पत्ती साध्य करण्यासाठी गरजेनुसार इतर विविध कृतींचे आयोजन शिक्षकांना करता येईल. (१०) सदर विद्यार्थी कृतिपुस्तिकेसंदर्भात शिक्षक, पालक व शिक्षणप्रेमी व्यक्ती यांच्या काही सुधारात्मक सूचना असतील, तर त्याचे स्वागत आहे. सदर सूचनांचा विचार करून कृतिपुस्तिकेच्या पुढील आवृत्तीमध्ये योग्य व आवश्यक बदल केले जातील.

१. रानवेडी

कृती १ : ‘रानवेडी’ ही कविता वाच.

कृती २ : रानवेडी ही कविता ऐक व साभिनय म्हण.

कृती ३ : कवितेत आलेल्या दागिन्यांची नावे शोध आणि सांग.

कृती ४ : चित्राचे निरीक्षण कर व चित्रात काय दिसते ते लिही.

....

....

....

....

....

....

आम्ही चित्र वाचतो

कृती ५ : वरील चित्राचे निरीक्षण करून चित्रातील दुकानांबद्दल माहिती लिही.

....

....

....

....

....

कृती ६ : चित्रातील कोणत्याही एका दुकानातील वस्तू विकत घेणारा (ग्राहक) व वस्तू विकत देणारा (विक्रेता) यांच्यात काय संवाद चालू असेल असे तुला वाटते ते लिही.

वस्तू विकत घेणारा (ग्राहक) : ....

....

वस्तू विकत देणारा (विक्रेता) : ....

....

वस्तू विकत घेणारा (ग्राहक) : ....

....

वस्तू विकत देणारा (विक्रेता) : ....

....

कृती ७ : खालील चित्र रंगव.

❖❖❖

२. वासाची किंमत

कृती १ : 'वासाची किंमत' या कथेचे वर्गात प्रकटवाचन कर.

कृती २ : कथेतील शिवानीच्या जागी तू असतास, तर काय केले असतेस, ते तुझ्या शब्दांत सांग.

कृती ३ : 'वासाची किंमत' या कथेत आलेल्या पात्रांची नावे लिही.

....

वासाची किंमत

....

कृती ४ : खालील चित्रांचे निरीक्षण कर. त्या आधारे चित्रातील गोष्टीचा शेवट काय झाला असेल असे तुला वाटते, ते तुझ्या शब्दांत लिही.

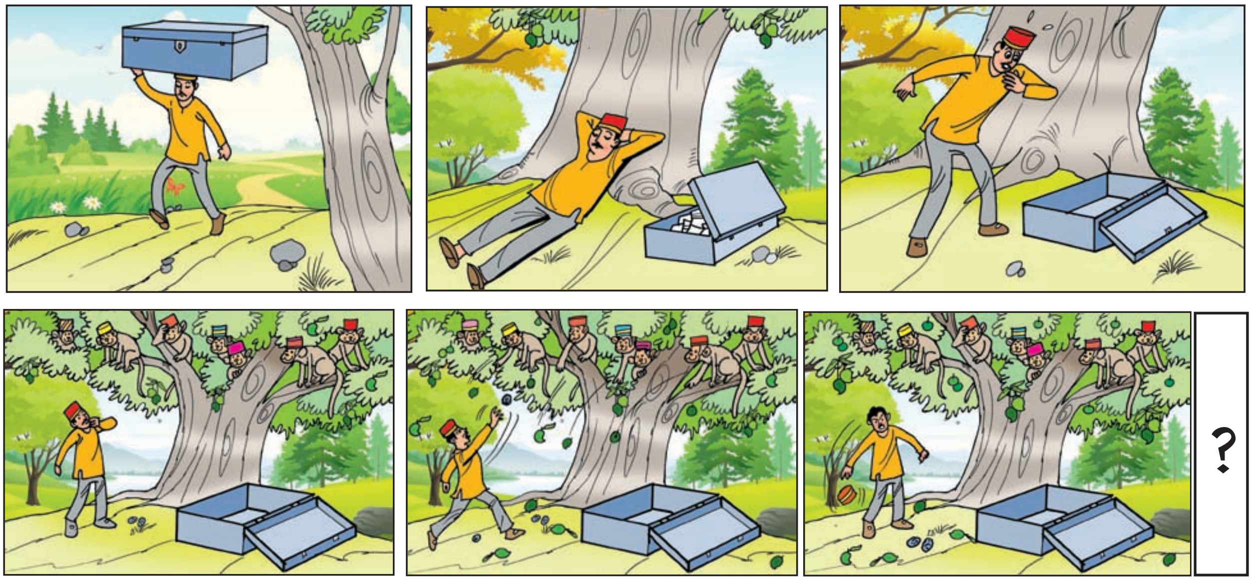

....

....

....

....

❖❖❖

३. पडघमवरती टिपरी पडली

कृती १ : तुला येत असलेले पावसाचे गाणे/कविता म्हण.

कृती २ : पाऊस या विषयाशी संबंधित तुला माहीत असलेले शब्द खालील चौकटीत लिही.

पाऊस

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

कृती ३ : 'म्हातारी हरभरे भरडते' म्हणजे नेमके काय घडते असे तुला वाटते, ते सांग.

कृती ४ : संगीत या विषयाशी संबंधित खालील वाद्ये ओळख व त्यांची नावे लिही.

....	....	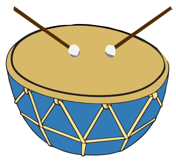	....

कृती ५ : खालील चित्र पहा व प्रश्नांची उत्तरे लिही.

१) चित्रातील मुले काय-काय करीत आहेत ते लिही.

अ) ....   ब) ....

क) ....   ड) ....

२) चित्र पहा व चित्रावर आधारित प्रश्न तयार कर.

....

....

....

कृती ६ : पावसातील तू अनुभवलेल्या गमती-जमती लिही.

....

....

....

....

....

आम्ही बातमी वाचतो

कृती ७ : खाली दिलेल्या बातम्यांचे कोलाज वाच व त्यातील बातम्यांचा विषय लिही.

औरंगाबादेत पहिला रुग्ण पॉझिटिव्ह • पुण्यात रुग्ण संख्या १८ • शिर्डीत येऊ नका : संस्थानचे आवाहन
देशात १२१ कोरोनाग्रस्त, महाराष्ट्रात सर्वाधिक 33
राज्यातील विषाणूबाधा झालेल्यांना कोणताही धोका नाही
तीर्थक्षेत्री भक्त अन् देवाच्या भेटीत कोरोनानामक दानवाचा अडसर!
मध्य प्रदेशमध्ये 'कमलनाथ' सरकारची आज सत्वपरीक्षा; काँग्रेस आमदार परतले
कोपरगाव शिवसेना तालुका उपप्रमुखांची हत्या
मोठ्याने मुलीला पळवल्याचा संशय; लहान भावाचे मुंडके छाटून टाकले
बारावीचा निकाल ८९.५९ टक्के
यंदाही मुलींची बाजी; ११४ विद्यार्थी क्रीडागुणांमुळे उत्तीर्ण
दुःखाचा डोंगर, ७९ बळी
महाड, पोलादपूरमध्ये दरडी कोसळल्या
कोल्हापूर, सांगलीला महापुराचा विळखा
पश्चिम महाराष्ट्र, कोकण जायबंदी

बातम्यांचा विषय :

१) ....

....

२) ....

....

३) ....

....

कृती ८ : खाली दिलेली बातमी वाच व त्यावर आधारित प्रश्न तयार कर.

शेळगावात ११ जण कोरोनाबाधित

शेळगाव – ता. १२ : शेळगाव (ता. इंदापूर) मध्ये कोरोनाचा प्रादुर्भाव पुन्हा वाढू लागला आहे. सोमवारी ११ जणांना कोरोनाची बाधा झाली. आरोग्य विभागाकडून ही माहिती मिळाली. कोरोनाबाधित रुग्णांच्या संपर्कातील संबंधितांचे सर्वेक्षण करून त्यांना तपासणीसाठी पाठविण्यात आले आहे. शेळगावमध्ये रुग्ण संख्या वाढत चालली आहे. गावात मोठ्या प्रमाणावर गर्दी होत आहे, तसेच अनेक जण विनामास्क फिरत आहेत. कोरोनाचा प्रादुर्भाव रोखण्यासाठी नियमांचे पालन करा असे आवाहन प्रशासनाने केले आहे. शेळगाव बरोबरच वालचंदनगर पोलीस स्टेशनच्या हद्दीतील ज्या गावांमध्ये कोरोना रुग्ण आहेत, त्या गावांत व परिसरात विनामास्क फिरणाऱ्यांवर कडक कारवाईचा इशारा वालचंदनगरचे सहाय्यक पोलीस निरीक्षक बिरप्पा लातुरे यांनी दिला.

१) जसे : बातमी कोणत्या गावाची आहे?

२) ....

३) ....

४) ....

कृती ९ : शाळेतून घरी जात असताना तू अनुभवलेल्या एका गोष्टीचे वर्णन तुझ्या शब्दांत लिही.

....

....

....

....

....

....

....

आम्ही असेही बोलतो

कृती १० : खाली दिलेल्या शब्दांसाठी तुझ्या भाषेतील शब्द लिही.

अ) डबा : .... ब) नारळ : ....

क) विसावा : .... ड) पूल : ....

इ) गुराखी : .... फ) पिल्लू : ....

कृती ११ : खाली दिलेल्या गटांतील वाक्ये रेघ देऊन जोड.

'अ' गट	'ब' गट
१) कुत्रं लई जोरात भुकायलं.	अ) हातामध्ये डबा घेऊन आम्ही चाललो होतो.
२) हातात करडा घेऊन आम्ही चाललो होतो.	ब) इतक्यात पाऊस पडू लागला.
३) इतक्यात पाऊस गळू लागला.	क) कुत्रा फार जोरात भुंकत आहे.

कृती १२ : **खाली दिलेल्या कविता वाच व म्हणण्याचा प्रयत्न कर. भाषेच्या विविधतेचा आनंद घे.**

१

अरे खोप्यामधी खोपा
सुगरणीचा चांगला
देखा पिलासाठी तिनं
झोका झाडाले टांगला!

पिल्लं निजली खोप्यात
जसा झुलता बंगला
तिचा पिलामधी जीव
जीव झाडाले टांगला!

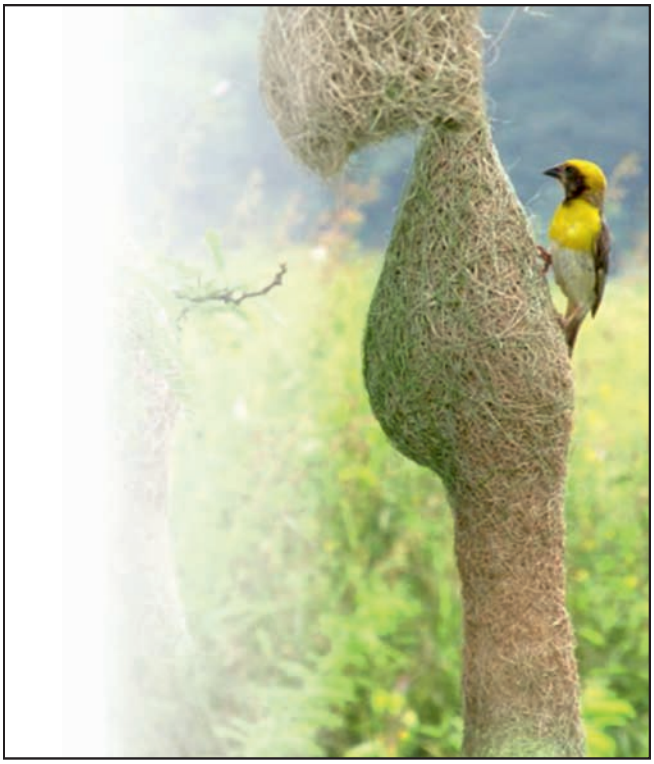

२

चला मुलांनो सहल काढुया
आपण साऱ्या मित्रांची,
भाकरी घ्या रे बांधुनी सारे
सहलीकरिता जेवणाची.

गाणी गाऊ मजेत जेवू
फळे चाखुया रानाची,
मजेत खेळू, मातीत लोळू
शर्यत लावू पळण्याची.

३

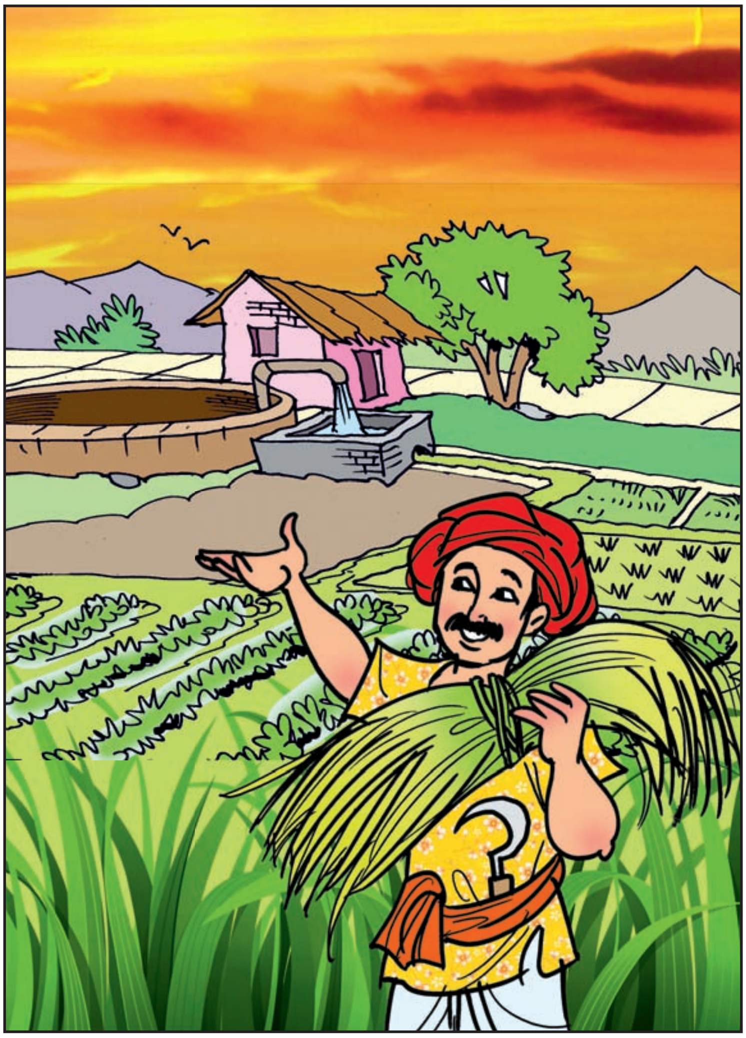

तांबडं फुटलं, तांबडं फुटलं
नांगर घेऊ या
चला बिगी-बिगी, चला बिगी,
शेताला जाऊ या, जमीन नांगरू या

मेघराजाची किरपा झाली,
सरीवर आल्या सरी.
मऊ मातीत बियाणं रुजून
पीक येईल भारी

घ्या रं बियाणं, घ्या रं बियाणं
शेतात पेरू या,
रोपं डुलतील, कणसं येतील
राशीनं धान्य येईल
आरं राशीनं धान्य येईल.

४. पाणी किती खोल

कृती १ : 'पाणी किती खोल' या पाठातील संवाद वाच व गोष्टीरूपाने तुझ्या शब्दांत सांग.

कृती २ : पुढील प्रसंगातील वाक्य योग्य की अयोग्य ते लिही.

१) सविता तिच्या आजीला कामात मदत करते. ....

२) शाळेत जायला उशीर होईल म्हणून राजूने अंध व्यक्तीला रस्ता ओलांडण्यास मदत केली नाही. ....

३) विनिता तिच्या इयत्ता पहिलीतील भावाला आपल्या बरोबर घेऊन जाते. ....

४) सलीम घरातील कामे करण्यासाठी आईला मदत करतो. ....

५) स्मिता अभ्यासामुळे तिची स्वत:ची कामे आजीला करायला सांगते. ....

कृती ३ : प्राणी व त्यांचे पिल्लू यांच्या जोड्यांची नावे लिही.

जसे : गाय – वासरू

प्राणी व पिल्लू	नावे
	....
	....
	....
	....

कृती ४ : खाली चित्रात दाखविलेल्या कडबाकुट्टी यंत्राविषयी शिक्षकांच्या मदतीने माहिती घे व लिही.

....

....

....

....

....

....

कृती ५ : खालील शब्द वापरून वाक्य तयार कर.

१) थवा : ....

२) मोळी : ....

३) कळप : ....

४) जुडी : ....

५) घोळका : ....

कृती ६ : खाली दिलेली विरामचिन्हे वाक्यात योग्य ठिकाणी वापरून वाक्य पुन्हा लिही.
(.   ,   !   ?   “ ”)

१) मी काल आईबरोबर बाजारात गेले होते

....

२) सीमा तू जेवण केलेस का

....

३) अरे बापरे केवढा मोठा साप

....

४) सुमन सुहास व रीना शाळेत गेले

....

५) भावना म्हणाली मी तुझ्याबरोबर येणार नाही

....

कृती ७ : खाली दिलेल्या चित्राचे निरीक्षण करून चित्रातील प्राण्यांची यादी कर व त्यातील तुझ्या आवडत्या प्राण्याविषयी माहिती लिही.

५. एकदा गंमत झाली

कृती १ : शाळेच्या/घराच्या परिसरातील विविध प्रकारच्या झाडाच्या पानांचे निरीक्षण करून, त्यांचा (आकार, रंग, शिरा, स्पर्श) यांविषयी आपला अनुभव वर्गात सांग.

कृती २ : खाली दिलेले चित्र रंगव.

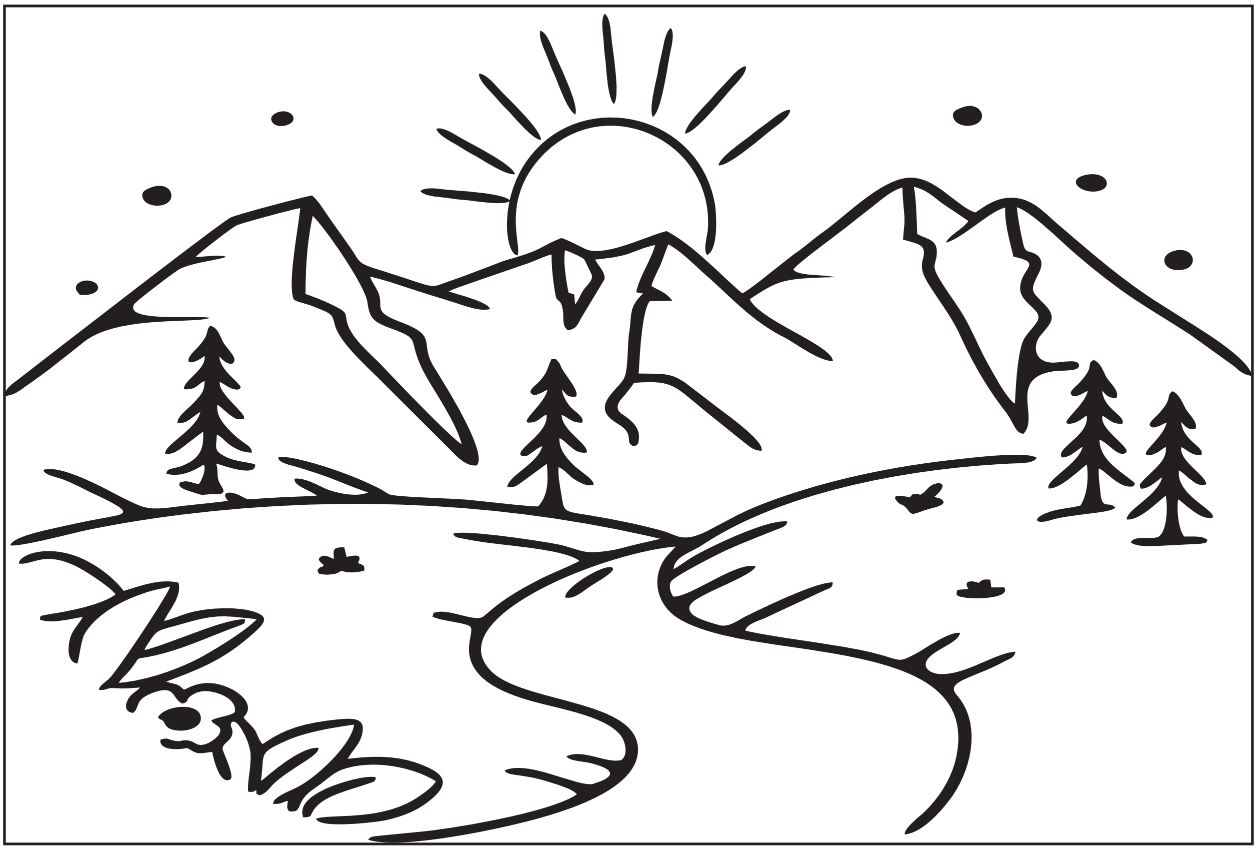

कृती ३ : पाठाच्या आधारे खाली दिलेल्या योग्य जोड्या जुळव.

'अ' गट	उत्तर	'ब' गट
१) वारा	क) गारगार	अ) शहाणी
२) चित्र	....	ब) हिरवीगार
३) नदी	....	क) गारगार
४) पान	....	ड) छोटे- छोटे
५) ओहोळ	....	इ) गमतीशीर

कृती ४ : खालील चित्र पहा व चित्रातील गंमत तुझ्या शब्दांत लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

६. हिक्के होक्के मरांग उरस्काट

कृती १ : **पाठ्यपुस्तकातील 'हिक्के-होक्के मरांग उरस्काट' ही कविता ऐक व म्हण.**

कृती २ : **खाली दिलेल्या शब्दांचे अर्थ लिही.**

१) मरांगे : .... २) हिक्के : ....

३) पुंगार : .... ४) कायांग : ....

कृती ३ : **खालील घोषवाक्यांचा अर्थ तुझ्या भाषेत लिही.**

१) झाडे लावा, झाडे जगवा

....

२) कावळा करतो काव-काव, माणसा-माणसा झाड लाव.

....

३) एक मूल एक झाड, राने होतील हिरवीगार.

....

४) झाडे लावा दारोदारी, आनंद येईल घरोघरी.

....

कृती ४ : **तुझ्या परिसरात तुझ्या भाषेशिवाय इतर कोणत्या भाषा बोलल्या जातात याची शिक्षकांच्या मदतीने यादी कर व खाली दिलेल्या चौकटीत लिही.**

१) .... २) ....

३) .... ४) ....

५) .... ६) ....

आम्ही कविता करतो

कृती ५ : चित्र पहा व चित्रावरून कविता पूर्ण कर.

एक होती बाग.

बागेत होती मुले

....

....

....

....

कृती ६ : खालील उतारा वाच व योग्य ठिकाणी विरामचिन्हे देऊन पुन्हा लिही.

वर्ग शांत होता मनुली पटकन उठली बाईंना म्हणाली मी गमतीशीर चित्र काढलंय बाई अगदी डोंगरातल्या नदीचं तिला येऊन मिळणाऱ्या ओढ्याचं

....

....

....

....

....

❖❖❖

७. मुग्धा लिहू लागली

कृती १ : तुझ्या शाळेत होणाऱ्या विविध स्पर्धांची नावे लिही.

कृती २ : खालील वाक्यांच्या पुढे कंसात दिलेल्या क्रियेचे योग्य रूप तयार करून, वाक्य पुन्हा लिही.

१) बाईंनी पाहुण्यांचे स्वागत केले. (करणे)

जसे : बाईंनी पाहुण्यांचे स्वागत केले.

२) साठे बाईंची भेट ....(घेणे)

....

३) रमेश आपल्या जागेवर जाऊन ....(बसणे)

....

४) आईने नाराजीच्या स्वरात उत्तर ....(देणे)

....

५) 'मी लेखक कसा झालो' हे त्यांनी ....(सांगणे)

....

कोण बोलतं ते आम्ही शोधतो

कृती ३ : **खाली दिलेल्या वाक्यात योग्य त्या ठिकाणी (“ ”) या विरामचिन्हांचा वापर करून वाक्य पुन्हा लिही व वाक्यामध्ये कोण बोलत आहे ते दिलेल्या चौकटीत लिही.**

१) मी रामला विचारले, काय रे राम दोन दिवस कोठे होतास?

.... [............]

२) दुकानदार काका म्हणाले, हे घे तुझे पैसे.

.... [............]

३) बाईंनी विचारले, कनोज शाळेत का आली नाहीस?

.... [............]

कृती ४ : **आजचा दिवस संपल्यानंतर दिवसभरात तू काय–काय केलेस ते लिही.**

माझ्या रोजनिशीतील एक पान

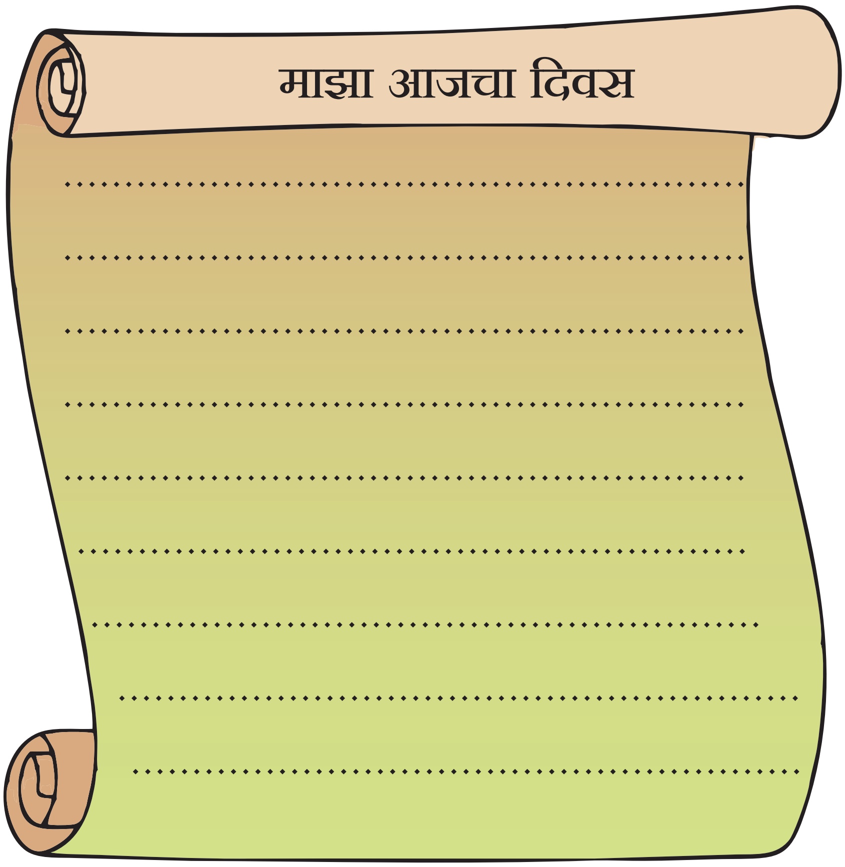

❖❖❖

८. ते अमर हुतात्मे झाले

कृती १ : 'ते अमर हुतात्मे झाले' या कवितेचे, आई-वडील/मित्र-मैत्रिणी/शिक्षक यांचेसमोर तालासुरात गायन कर.

कृती २ : अक्षरांचा योग्य क्रम लावून अर्थपूर्ण शब्द तयार कर.

१) सा सं र .... २) द वं न ....

३) स उ प वा .... ४) न जी व ....

कृती ३ : दिलेल्या शब्दांच्या शेवटच्या अक्षरासारखे असणारे कवितेतील शब्द लिही.

जगले : ....

उपवास : ....

जनता : ....

घरदार : ....

कृती ४ : देशासाठी सैनिक काय करतात याबाबतची माहिती मिळव व लिही.

....

....

....

....

कृती ५ : तुला माहीत असलेल्या देशभक्तांची नावे लिही.

....

....

....

....

कृती ६ : खालील काव्यपंक्ती वाच व त्या खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही.

झगडली, झुंजली जनता
मग स्वतंत्र झाली 'माता'
हिमशिखरी ध्वज फडफडले
ते देशासाठी लढले! ।।१।।

१) माता कोणास म्हटले आहे?

....

२) 'हिमशिखरी' या शब्दातून कोणत्या पर्वताचे नाव सूचित होते?

....

३) आपल्या देशाच्या ध्वजाला काय म्हणतात?

....

कृती ७ : देशभक्त, क्रांतिकारकांची चित्रे मिळव व खाली दिलेल्या चौकटीत ती चिकटवून त्याखाली त्यांची नावे लिही.

....	....
....	....

❖❖❖

९. शेरास सव्वाशेर

कृती १ : उंदराबद्दल तू ऐकलेली कोणतीही गोष्ट तुझ्या आई–बाबांना, मित्रांना सांग.

कृती २ : खाली दिलेली कृती सोडव. शेतीची कामे क्रमाने लिही.

नांगरणी → .... → .... → .... →

कृती ३ : शब्दांचा योग्य क्रम लावून अर्थपूर्ण वाक्ये तयार कर.

१) घरी नानाकाका शेतावरून आले.

....

२) होती शांतता पसरली नीरव

....

३) जमले अधीरतेने मोठ्या उंदीर पिंपापाशी

....

४) उंदीर फळीवरून एक सरसावला पुढे

....

कृती ४ : पिंजऱ्यात पकडलेल्या उंदराच्या मनात कोणते विचार आले असतील असे तुला वाटते, ते लिही.

....

....

....

....

....

कृती ५ : खाली दिलेला उतारा मोठ्याने वाच.

गजाने आज शाळेत खूप सारे रंगीत कागद आणले. ते कागद त्याने राम, लीना आणि शालूला दिले. मग ते सगळेजण शाळेमागे गेले. लीनाने कागदाची होडी तयार केली. होडी तलावात सोडली. होडी तलावात लाटांवर हलत-डुलत फिरू लागली. अचानक एका बेडकाने होडीत उडी मारली. मग काय! होडी पाण्याने भरली आणि बुडून तळाला गेली.

कृती ६ : खाली दिलेल्या शब्दांचा अर्थ येईल असे पाठातील वाक्प्रचार शोध व लिही.

१) निघणे : ....

२) संपवणे : ....

३) उत्सुक होणे : ....

४) शांतता पसरणे : ....

कृती ७ : खालील वाक्ये वाच व त्यांपैकी 'म्हण' असणाऱ्या वाक्यांसमोरील चौकटीत (✓) अशी खूण कर.

१) शेरास सव्वाशेर ☐	२) आश्चर्य वाटले ☐
३) अति तेथे माती ☐	४) कपाळावर हात मारणे ☐

कृती ८ : चित्रातील मुले एकमेकांशी काय बोलत असतील ते लिही.

....

....

....

....

....

कृती ९ : खाली दिलेल्या चित्राचे वर्णन कर.

....

....

....

....

....

१०. आमचा शब्दकोश

कृती १ : ‘च’ या अक्षरापासून सुरू होणाऱ्या तुझ्या घरातील वस्तूंची नावे लिही.

....

....

कृती २ : खालील शब्दचक्रात शाळेशी संबंधित शब्द दिले आहेत. हे शब्द वापरून वाक्ये तयार करून लिही.

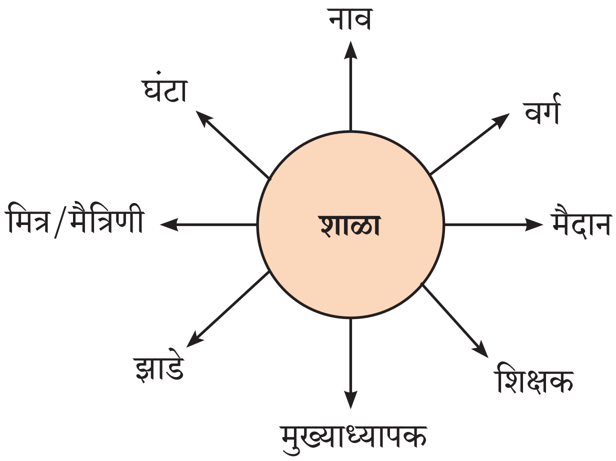

जसे : शाळेची घंटा वाजली.

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ३ : खालील शब्दाच्या शेवटच्या अक्षरापासून तयार होणाऱ्या शब्दांची साखळी तयार कर.

उदा. कासव - वड - डबा - बाक

माणूस ....

वारा ....

कृती ४ : खालील शब्द स्वरचिन्हांच्या क्रमाने लिही.

(मिरची, मूल, मगर, मुलगी, माकड, मैदान, मॉल, मंद, मेळावा, मीन, मॅच, मळा, मोसंबी, मौज)

१) ....   २) ....

३) ....   ४) ....

५) ....   ६) ....

७) ....   ८) ....

९) ....   १०) ....

११) ....   १२) ....

१३) ....   १४) ....

कृती ५ : पुढे काय घडले असेल ते लिही.

शाळा सुटली. मी घराकडे निघालो. तेवढ्यात जोराचा पाऊस सुरू झाला ......

....

....

....

....

....

११. स्वच्छतेचे प्रसारक संत गाडगेबाबा

कृती १ : तुझ्या शाळेचे मैदान किंवा पटांगण याच्या स्वच्छतेचे कसे नियोजन केले जाते ते सांग.

कृती २ : खाली दिलेल्या वाक्यांत वर्णन केलेल्या ज्या गोष्टी तुझ्या गावात तुला आढळतात, त्यापुढील चौकटीत ✓ अशी खूण कर व ज्या गोष्टी आढळत नाहीत त्यापुढील चौकटीत x अशी खूण कर.

१) काबाडकष्ट करणारे लोक ☐

२) व्यसनी व्यक्ती ☐

३) रोगराई ☐

४) कोंबडे व बकरे यांचे बळी देणारे ☐

५) वाचनालयात जाऊन पुस्तके/पेपर वाचणारे लोक ☐

६) पारावर बसून गप्पा मारणारे लोक ☐

७) सकाळी उठून व्यायाम करणारे लोक ☐

कृती ३ : तुझ्या परिसरात इतर लोकांना मदत करणाऱ्या, समाजाला उपयोगी पडणाऱ्या व्यक्तींची नावे सांगून, ते काय काम करतात ते लिही.

....

....

....

....

....

....

....

कृती ४ : शिक्षकांच्या, पालकांच्या मदतीने वर्तमानपत्रातील स्वच्छतेच्या संदर्भातील बातमी शोधून वाच. स्वच्छतेविषयी तुझे मत स्वत:च्या शब्दांत लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ५ : 'स्वच्छतेचे प्रसारक संत गाडगेबाबा' या पाठात आलेले जोडशब्द शोधून लिही.

जसे : आईबाप

....

....

कृती ६ : खालील शब्द वाच व आहेत तसे लिही.

१) ऋण : ....

२) दारिद्र्य : ....

३) शुभ्र : ....

४) सद्‌गुण : ....

५) वसतिगृह : ....

६) सदावर्त : ....

❖❖❖

१२. प्रवास कचऱ्याचा

कृती १ : वरीलपैकी कोणत्या चित्रातील कृती तुला योग्य वाटते ते सांग?

कृती २ : ओला कचरा व सुका कचरा वेगवेगळा का केला जातो याची माहिती घे व त्याविषयी लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ३ : ओळखा पाहू मी कोण.

पुढे दिलेल्या वर्णनाशी जुळणारे कंसातील योग्य शब्द निवड व समोरील चौकटीत लिही.
(कंगवा, झाडू, साबण, नेलकटर, आरसा, दंतमंजन, टूथब्रश)

१) घरभर फिरून मी कोपऱ्यात बसते.
माझे सफाईचे काम पाहून सारे घर हसते. | ....

२) कटकट आवाज मी करतो.
वाढलेली नखे मी काढून टाकतो. | ....

३) गुंता होता काळ्या केसात;
सगळे जण मला घेतात हातात. | ....

४) अंघोळीचा मलाच मान!
स्वच्छ करतो अंग छान. | ....

५) हिरड्यांवरती मी करतो काम,
नाही पडणार आजारी दात,
मोत्यासारखे ते चमकतील छान. | ....

६) दात आहे पण, कंगवा नाही,
स्वच्छता करतो पण केसांची नाही,
कानाकोपऱ्यात मी पोहोचतो,
किटाणू सर्व बाहेर काढतो. | ....

❖❖❖

१३. प्रकाशातले तारे तुम्ही

कृती १ : 'प्रकाशातले तारे तुम्ही' ही कविता ऐक व तालासुरात म्हण.

कृती २ : 'प्रकाशातले तारे तुम्ही' या कवितेतील शेवटचे अक्षर सारखे असणारे शब्द लिही.

जसे : रुसा – हसा

....

....

कृती ३ : खालील अर्थाचे कवितेमध्ये आलेले शब्द शोध व लिही.

१) सूर्य : ....

२) बिंबणे : ....

३) काळजी : ....

४) लक्षात न राहणे : ....

५) डोंगराचा उंच निमुळता भाग : ....

कृती ४ : उन्हाळ्याच्या सुट्टीतील तू अनुभवलेली मजा लिही.

....

....

....

....

....

....

....

कृती ५ : वरील चित्राचे निरीक्षण कर व तुला त्यातील कोणकोणत्या गोष्टी आवडल्या, त्याविषयी लिही.

....

....

....

....

....

....

....

कृती ६ : खाली दिलेल्या गोष्टी घडल्यावर तुला काय वाटेल ते सांग.

१) 'हस्ताक्षर' स्पर्धेत तुला बक्षीस मिळाले...

२) तुझा मित्र सायकलवरून पडला...

३) तुझे आवडते गोष्टीचे पुस्तक फाटले...

४) मामाने तुला खेळणे आणले...

आम्ही जाहिरात वाचतो

कृती ७ : खाली दिलेली जाहिरात काळजीपूर्वक वाच व प्रश्नांची उत्तरे लिही.

१) जाहिरात कशाची आहे?

....

२) जाहिरातीत संपर्कासाठी दिलेला पत्ता लिही.

....

३) आईस्क्रिम कोणत्या फ्लेवर्समध्ये उपलब्ध आहे?

....

४) तुला आवडत असलेले आईस्क्रिम कोणते?

....

५) आईस्क्रिम पार्लरचे नाव काय आहे?

....

आम्ही पुस्तक बनवितो

कृती ८ : खालील चित्राचे निरीक्षण करून सूचनांप्रमाणे कृती कर.

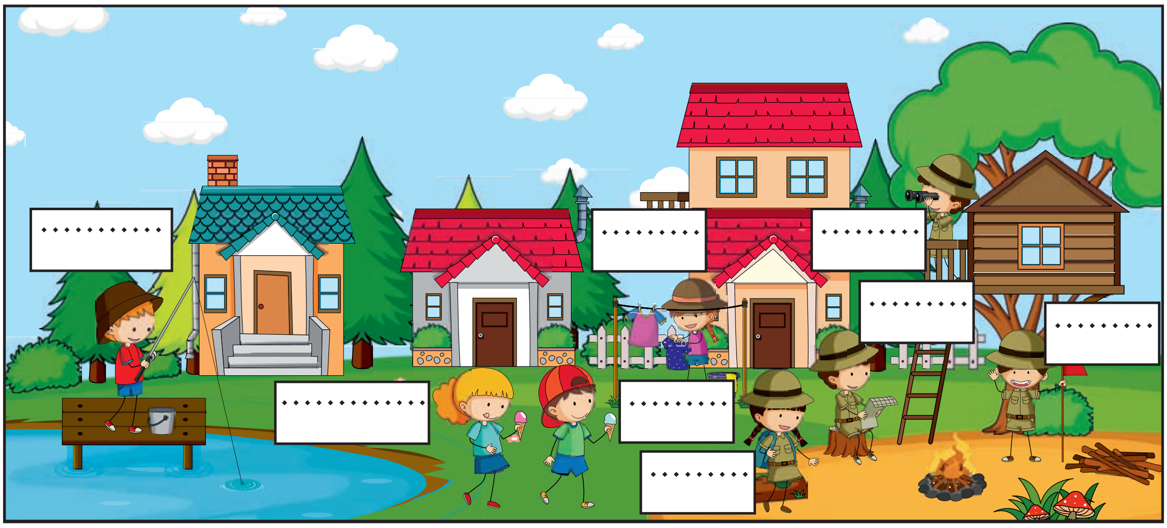

१) चित्रातील पात्रांना चित्रात दिलेल्या जागी तुला आवडणारी नावे दे.

२) चित्रातील कोणत्याही एका प्रसंगाचे वर्णन ३ ते ४ ओळींमध्ये लिही.

....

....

....

कृती ९ : तुला सुचणाऱ्या शब्दांचा वापर करून खाली दिलेली कविता पूर्ण कर.

पक्षी पाहू, फुले ही पाहू
वेगवेगळ्या रंगांची
....
....

चित्रे काढू रंगीत रंगीत
रानामधल्या गोष्टींची

कृती १० : या पृष्ठावरील चित्र, तू वर्णन केलेला प्रसंग, तू पूर्ण केलेली कविता व तुझ्या मित्रांची चित्रे, त्यांनी वर्णन केलेले प्रसंग आणि त्यांनी पूर्ण केलेल्या कविता यांचे शिक्षकांच्या मदतीने एकत्रीकरण कर व त्याचे पुस्तक तयार कर.

१४. खजिना शोध

कृती १ : ‘अ’ पासून सुरुवात कर. अक्षरे वाचत वाचत जाळ्यातून बाहेर पड.

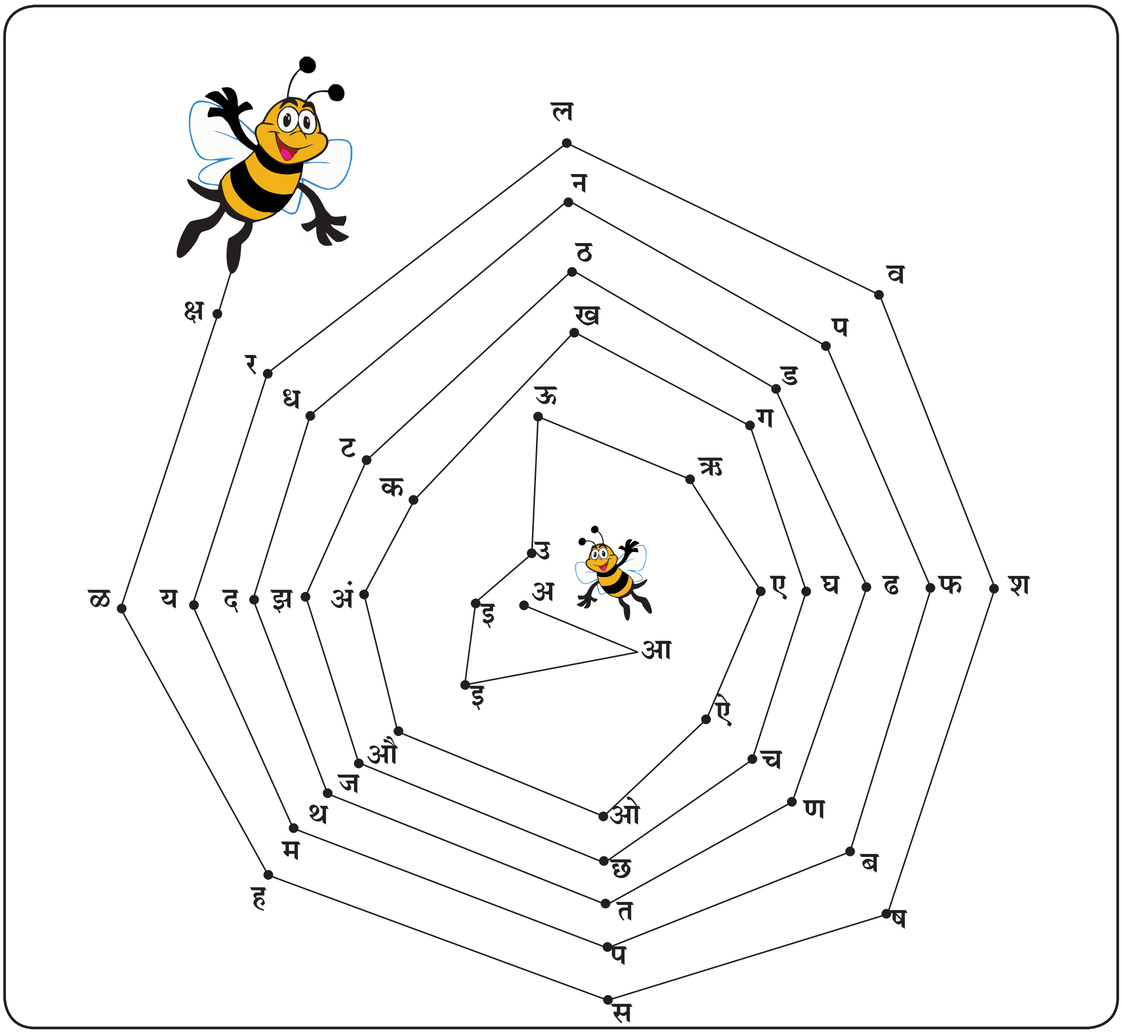

१) वरील जाळ्यातील अक्षरांपासून अर्थपूर्ण शब्द तयार करून लिही.

....

....

....

....

कृती २ : शेतीविषयक दिलेल्या पुढील कामांचा योग्य क्रम लावून खाली दिलेल्या जागी क्रमाने लिही.

शेतीची कामे
....
....
....
....
....
....

- बी पेरणे
- शेत नांगरणे
- धान्याची मळणी करणे
- कापणी करणे
- वाळवणे
- आंगलगी/खुरपणी करणे

कृती ३ : खालील वाक्यांतील शब्दांमध्ये नको असलेले अक्षर शोध व योग्य वाक्य तयार करून लिही.

१) सारेसा शिसाकूया यापुढे जाऊसाया.

....

२) रसारळ फरळे गोरड लारगतात.

....

३) सनचिनसारखा खेळानडू एचखादाच.

....

४) पुमस्तक वामचणे ममला आमवडते.

....

५) सकर्वात कमध्ये शुभकम उकभा आकहे.

....

कृती ४ : खालील चित्रांचे निरीक्षण कर. चित्राकरिता कंसात दिलेला समूहदर्शक किंवा समुच्चयदर्शक शब्द लिही.

(घड, संघ, बालचमू, कळप, चवड)

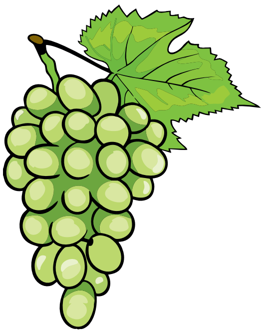

....

....

....

....

....

❖❖❖

१५. सुट्टीच्या दिवसांत

कृती १ : **'सुट्टीच्या दिवसांत' या कवितेला चाल लावून ती मित्र–मैत्रिणींना/शिक्षकांना/पालकांना तालासुरात म्हणून दाखव.**

कृती २ : **सुट्टीच्या दिवशी खालीलपैकी कोणत्या गोष्टी कराव्यात असे तुला वाटते, त्या वाक्यांसमोर असलेल्या चौकटीत ☑ अशी खूण कर.**

१) दिवसभर झोपून रहावे. ☐

२) वाचनालयात जाऊन पुस्तक वाचावे. ☐

३) घरातील कामांमध्ये मोठ्यांना मदत करावी. ☐

४) घरातील दूरदर्शनवर चित्रपट पहात बसावे. ☐

५) परसबागेतील झाडांची मशागत करावी. ☐

६) परिसरातील ठिकाणांना मोठ्यांच्या मदतीने भेटी द्याव्यात. ☐

कृती ३ : **खालील वाक्यांमध्ये काही सणांची नावे लपलेली आहेत. 'सणांचे नाव शोधणे' हा खेळ तुझ्या मित्रांसोबत सुट्टीच्या दिवशी खेळ.**

जसे : १) तुझीच बाहुली आहे, पाड वा फोड! ....पाडवा........

२) प्रसाद सराव कर. ....

३) आमच्या वाशिम गावाला या. ....

४) तुझ्या वागण्याला ना ताळ, ना तंत्र. ....

५) इथे संपते ती कहाणी. ....

६) दीपा, वली पर्वताची माहिती सांग. ....

७) काम करता, करता माई दमून गेली. ....

८) कुस्तीत बळवंतने सर्वांनाच नामोहरम केले. ....

कृती ४ : खाली दिलेली कविता वाच. कविता पूर्ण करण्यासाठी रिकाम्या जागी तुला योग्य वाटतील असे शब्द लिही.

चमचम चम चमचमले ।
विजांनी आभाळ ....
गडगड .... गडगडले ।

ढगांचा आवाज ऐकलात का? हो! हो!!
सोऽ सोऽ सोऽ सोऽ सुटला .... ।
उडू .... पाचोळा ।।
थडथड .... पडल्या गारा ।

वेचायला .... धावलात का? हो! हो!!
सरसर सरसर आल्या ....!
भरून गेल्या साऱ्या विहिरी ।
तळी .... दारोदार ।
कागदाच्या .... सोडल्यात का? हो! हो!!

कृती ५ : रिकाम्या जागी कंसातील योग्य शब्दाचा उपयोग करून वाक्य पूर्ण कर.

(आदळल्या, गगनचुंबी, उनाड, भान, बिलगली)

१) मेळाव्यात हरवलेल्या गीताला आई दिसताच, ती धावत जाऊन आईला ....

२) समुद्राच्या लाटा वेगाने किनाऱ्यावर ....

३) .... राजू सारखा मित्रांच्या खोड्या काढत असतो.

४) जत्रेतील खेळणी बघून रमा आणि सीमाला घरी जाण्याचे .... राहिले नाही.

५) मुंबईत .... इमारती आहेत.

आम्ही आमचे अनुभव लिहितो.

कृती ६ : शेजारील चित्राविषयी तुझ्या मित्रांशी चर्चा कर.

कृती ७ : तू तुझ्या घरी पाण्याची बचत कशी करशील ते लिही.

....

....

....

कृती ८ : 'पाणी वाचवा!' हा संदेश देणारे चित्र काढून रंगव.

कृती ९ : पाण्याची बचत व्हावी याविषयी दोन घोषवाक्ये तयार करून लिही.

....

....

....

....

कृती १० : खाली दिलेल्या चित्राचे निरीक्षण कर. पाऊस या शब्दाबरोबर आलेले शब्द वाच व त्या शब्दांचा उपयोग करून वाक्ये सांग.

❖❖❖

१६. सण – आनंदाचा क्षण

कृती १ : खालील चित्र कोणत्या सणाचे आहे ते ओळखून, त्या सणाची माहिती खालील मुद्द्यांना धरून तुझ्या शब्दांत लिही.

१) सणाचे नाव : ....

२) या सणाचा मराठी व इंग्रजी महिना : ....

३) या सणाचे महत्त्व : ....

४) हा सण कसा साजरा करतात : ....

....

....

५) या सणाचे तुला माहीत असलेले दुसरे नाव : ....

६) या सणाची तुला जास्त आवडणारी गोष्ट : ....

....

....

कृती २ : कोरोना काळात विविध सण साजरे करताना तुला नेहमीपेक्षा काय वेगळेपणा जाणवला ते मित्र–मैत्रिणींना/ शिक्षकांना/पालकांना सांग.

आम्ही असेही बोलतो

कृती ३ : खाली दिलेल्या उताऱ्यात 'राधिका मावशी' करिता कोणकोणती सर्वनामे आली आहेत ते लिही.

राधिका मावशी घरी आली. तिने बाळासाठी खेळणी आणली. तिला बघून सर्वांना खूप आनंद झाला. नंतर ती व घरातील सर्व मंडळी बागेत फिरायला गेली. तिच्यासाठी आईने गोड-गोड पदार्थ तयार केले.

....

....

कृती ४ : खाली दिलेल्या वाक्यांतील अधोरेखित शब्द कोणाला उद्देशून म्हटले आहेत ते लिही.

१) बाबा राजूला म्हणाले, ''<u>मी</u> जरा बाहेर जाऊन येतो.'' ....

२) ''आई, <u>मला</u> खेळायला जाऊ दे ना ग!'' मीना म्हणाली. ....

३) रमेश आत्याकडे गेला होता, पण <u>ती</u> घरातच नव्हती. ....

४) बाबा दुकानातल्या काकांशी बोलत होते. ते म्हणाले, ''<u>मी</u> तुम्हांला सामान देतो.''

....

कृती ५ : कंसातील योग्य पर्याय लिहून खालील वाक्ये पूर्ण कर.

१) अहो बाबा, ''........................ मित्रांसोबत खेळायला जायचे आहे.'' (मी, मला)

२) आजी म्हणाली, की .... मावशीकडे जायचे आहे. (तिने, तिला)

३) ''रमेश, ... कुठे निघालास?'' (तुझे, तू)

४) कालच गावाहून मामा आला. ....आमच्यासाठी भरपूर गोष्टीची पुस्तके आणली. (त्याला, त्याने)

५) काकांना .... कागदपत्रे सापडत नव्हती. (त्यांच्या, त्यांची)

१७. रानपाखरा

कृती १ : 'रानपाखरा' ही कविता ऐक व साभिनय म्हण.

कृती २ : 'रानपाखरा' या कवितेच्या आधारे खालील शब्द कोणासाठी आले आहेत ते ओळख व लिही.

जसे : १) सतेज : डोळे..........................

२) चिमुकले : ....

३) निळसर : ....

४) सानुला : ....

५) अफाट : ....

६) गोजिरी : ....

कृती ३ : रानपाखरू तुझ्याशी बोलत आहे अशी कल्पना कर व खाली दिलेला संवाद पूर्ण कर.

तू : रानपाखरा तू माझा मित्र आहेस. तुझा मित्र कोण आहे?

रानपाखरू : ....

तू : रानपाखरा गाणे गाऊन तू मला उठवतोस, तुला कोण उठवते?

रानपाखरू : ....

तू : आकाशात खूप उंच- उंच गेल्यावर तुला भीती वाटते का?

रानपाखरू : ....

तू : रात्र झाल्यावर तू कोठे जातोस?

रानपाखरू : ....

आम्ही फलक वाचतो

कृती ४ : तुझ्या परिसरात पाहिलेल्या विविध फलकांविषयी/जाहिरातींविषयी वर्गात चर्चा कर.

कृती ५ : दिलेल्या फलकाचे समजपूर्वक वाचन करून पुढील कृती कर.

पु. ल. देशपांडे उद्यान, पुणे

सूचना फलक

१) उद्यानात खाद्यपदार्थ/पेय घेऊन जाण्यास सक्त मनाई आहे.
२) उद्यानातील झाडे, फुले व वेली यांचे नुकसान करू नये. झाडांची पाने, फुले तोडू नये.
३) उद्यानात फिरण्यासाठी पायवाटांचा वापर करावा.
४) उद्यानात स्वच्छता राखण्यास सहकार्य करावे.
५) उद्यानातील रेलिंग/दिवे यांना स्पर्श करू नये.
६) उद्यानातील भिंतींवर, बाकांवर, फरशीवर काहीही लिहू नये.
७) उद्यानामध्ये धूम्रपान व मद्यपान करण्यास सक्त मनाई आहे.
८) तळ्यातील माशांना खाद्य देऊ नये.
९) तळ्यातील पाण्यामध्ये उतरू नये.
१०) उद्यानामध्ये गैरवर्तन करू नये.

१) हा सूचना फलक कोठे लावला आहे ते लिही.

....

२) सूचना फलकातील सूचनांत कोणकोणत्या ठिकाणी लिहू नये असे लिहिले आहे?

....

३) उद्यानामध्ये स्वच्छता राखणे तुला महत्त्वाचे वाटते का? वाटत असेल तर का ते लिही.

....

कृती ६ : खालील सूचना फलक वाच.

सूचना फलक

रविवार, दि. १२ सप्टेंबर २०२२

आपल्या गावात आरोग्य विभागातर्फे असे कळविण्यात येते की, गावातील दवाखान्यात रविवार दि. १९ सप्टेंबर २०२२ रोजी वय वर्षे ० ते ५ वयोगटातील सर्व बालकांना पोलिओचे डोस मोफत देण्यात येणार आहेत. तरी सर्व मातापित्यांनी आपल्या बालकांना पोलिओ डोस देण्यासाठी घेऊन यावे.

– आरोग्याधिकारी

सूचना फलक

दि. १७ फेब्रुवारी २०२२

गावातील तरुण मित्र मंडळातर्फे 'मराठी भाषा गौरव दिन' साजरा करण्यासाठी दि. २७ फेब्रुवारी रोजी कविता गायनाच्या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात येणार आहे. तरी कार्यक्रमात सहभागी होण्यासाठी गावातील वाचनालयात दि. २२ फेब्रुवारीपर्यंत नावे नोंदवावीत. प्रवेश नि:शुल्क आहे.

– तरुण मित्र मंडळ

कृती ७ : खाली दिलेला उतारा वाच व प्रश्नांची उत्तरे लिही.

आज रविवार आहे. वडगावचा आठवडी बाजार. नेहमी आई बाजाराला जाते. आज मी ही बाजाराला जाणार आहे. मला खूप खरेदी करायची आहे.

आम्ही दोघांनी जेवण केले आणि बाजारात जायची तयारीही केली. तेवढ्यात आमचे गावाकडील काका आले. आजोबांना औषध देण्यासाठी ते आले होते. मला वाटले, आता बाजारात जायला मिळणारच नाही म्हणून मी आईला विचारले, ''आई, आपण बाजारात कधी जायचे गं? मी माझ्या मित्र-मैत्रिणींना कोणती खेळणी दाखविणार?''

काकांनी माझे बोलणे ऐकले. ते म्हणाले, ''बाळा, तू दु:खी होऊ नकोस. तुला काय-काय घ्यायचे आहे?'' ''मला बॅट-बॉल, ट्रक घ्यायचा आहे.'' मी सांगितले. काका म्हणाले, ''चल आपण सर्वजण मिळून बाजारात जाऊ, मी तुला ही सर्व खेळणी घेऊन देईन.'' काकांचे बोलणे ऐकून मी तर आनंदाने उड्याच मारल्या.

१) बाजाराला नेहमी कोण जाते?

....

२) काका गावाहून कशासाठी आले होते?

....

....

३) काका बाजारातून काय घेऊन देणार होते?

....

४) आम्ही दोघांनी जेवण केले आणि बाजारात जायची तयारीही केली. या वाक्यातील दोघे कोण असतील?

....

....

❖❖❖

१८. मजेशीर होड्या

कृती १ : 'मजेशीर होड्या' ही कथा तुझ्या शब्दांत सांग.

कृती २ : 'मजेशीर होड्या' या कथेत आलेल्या पात्रांची नावे खालील चौकटीत लिही.

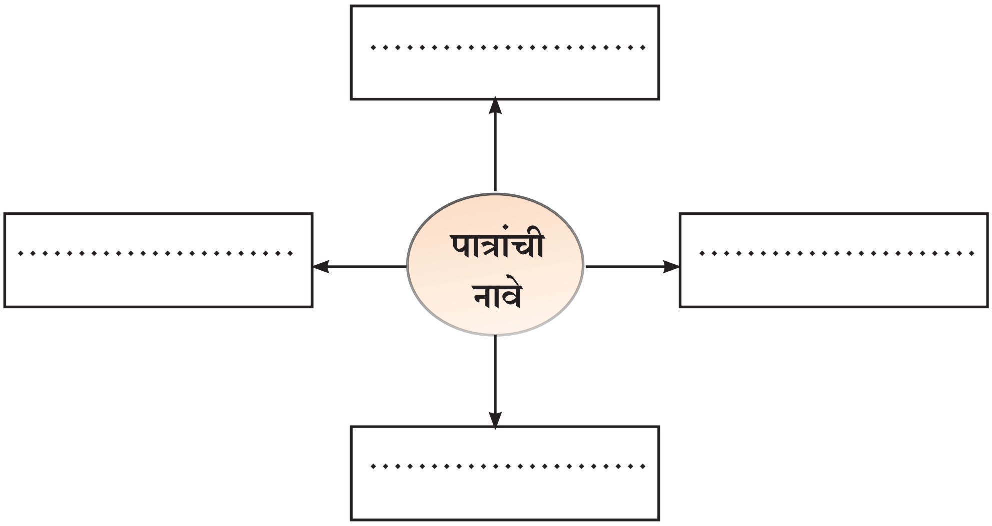

कृती ३ : मजेशीर होड्या या कथेत अकरा ठेंगू आहेत, चंदू, टिनू, चंपू अशी त्यांची नावे आहेत. कथेतील उर्वरित आठ ठेंगूंना नावे दे व लिही.

१) .... २) ....

३) .... ४) ....

५) .... ६) ....

७) .... ८) ....

कृती ४ : खाली दिलेल्या संवादाचे योग्य आरोह-अवरोहांसह, योग्य गतीने वर्गात वाचन कर.

"अगं आई, माझी चित्रकलेची वही कुठे गेली गं? बघ ना जरा! बाई म्हणतात, की आपली वस्तू आपण डोळ्यात तेल घालून जपावी. मी सुद्धा आहे गं व्यवस्थित. काय म्हणतेस? एवढं काही आकाश कोसळलं नाही? आणि मी आदळआपट करतेय? अगं, मी मुद्दाम नाही गं करत, कपाटात वही शोधताना वस्तू पडल्या गं धडाधड."

कृती ५ : खाली दिलेल्या वाक्यात योग्य ठिकाणी विरामचिन्हे देऊन वाक्य पुन्हा लिही.

१) मी आई बाबा आणि ताई मंदिरात गेलो

....

२) तू अभ्यास केलास का

....

३) आई तू कधी आलीस

....

४) लता मला चहा दे

....

कृती ६ : पाठात आलेली तीन नामे व तीन सर्वनामे लिही.

....

....

....

कृती ७ : खाली दिलेल्या शब्दांचे अनेकवचन लिही.

होडी : .... ससा : ....

नदी : .... चांदणी : ....

खिडकी : .... चिमणी : ....

कृती ८ : खाली दिलेल्या शब्दांचे समानार्थी शब्द लिही.

जंगल = ... घर = ...

नदी = ... वेल = ...

किनारा = ... खूश = ...

कृती ९ : खाली दिलेली जाहिरात वाच व प्रश्नांची उत्तरे लिही.

१) वरील जाहिरात कशाची आहे?

....

२) वरील जाहिरातीमधील दुकानाचे नाव काय?

....

३) जाहिरातीत वस्तूंची कोणती वैशिष्ट्ये सांगितली आहेत?

....

....

४) तुला आवडलेली, टीव्हीवर पाहिलेली जाहिरात लिही.

....

....

....

....

....

आम्ही चित्रांवरून गोष्ट लिहितो

कृती १० : खाली दिलेल्या चित्रांवरून गोष्ट लिही.

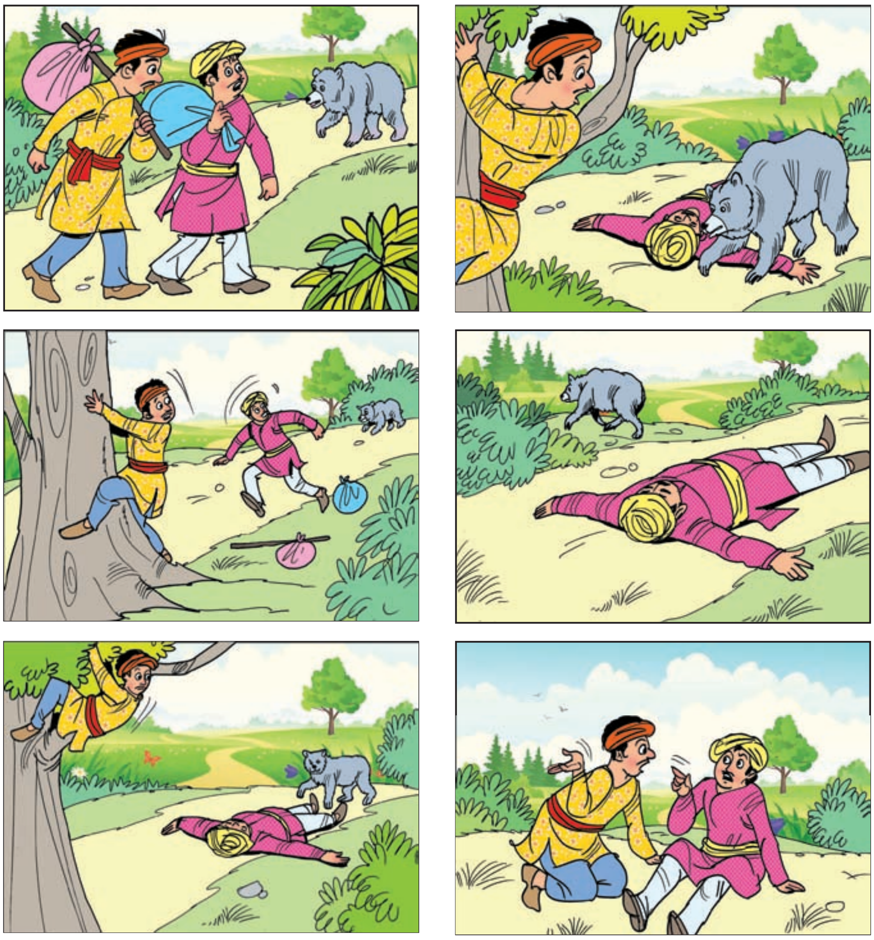

कृती ११ : खाली दिलेले चित्र कोणत्या खेळाचे आहे? त्या खेळाचे वर्णन लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

❖❖❖

१९. सुगी

कृती १ : 'सुगी' ही कविता तालासुरात म्हण.

कृती २ : पाठ्यपुस्तकातील 'सुगी' कविता वाच व खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही.

१) कवितेतील वर्णन व चित्राच्या आधारे कवितेत कोणता ऋतू असेल ते ओळख व लिही.

....

२) 'सातखंडी' या शब्दाचा अर्थ शिक्षकांच्या मदतीने लिही.

....

३) कवितेत वर्णन केलेल्या ऋतूत, तुमच्या परिसरातील कोणकोणत्या फळझाडांना फळे येतात ते लिही.

....

४) वर्णन केलेल्या ऋतूत शेतात कोणती पिके असतात ते लिही.

....

कृती ३ : सुगीचा हंगाम म्हणजे काय? शिक्षकांच्या मदतीने माहिती मिळव व लिही.

....

....

....

....

कृती ४ : खाली दिलेल्या चवींची तुला माहिती असणारी नावे लिही.

१) गोड फळे : ....

२) आंबट फळे : ....

३) तुरट फळे : ....

४) कडू भाजी : ....

२०. एक भारतीय संशोधक

कृती १ : खालील चौकटीत भारतीय शास्त्रज्ञांची चित्रे चिकटव व खाली दिलेल्या जागेत त्यांचे नाव लिही.

....	....	....

कृती २ : खालील चित्रात दिलेल्या शास्त्रज्ञांचे नाव ओळख व त्यांच्या कार्याविषयी माहिती लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ३ : मोठेपणी तुला काय व्हावे असे वाटते ते लिही.

....

....

....

कृती ४ : खाली दिलेला परिच्छेद वाचून तुला काय समजले ते तुझ्या शब्दांत लिही.

भारतात वेगवेगळी पिके होतात. गहू, तांदूळ, ज्वारी, बाजरी यांसारखी धान्ये पिकतात. हरभरा, तूर, मूग, वाटाणा यांसारखी कडधान्ये पिकतात. केळी, डाळिंब, संत्री, मोसंबी, सफरचंद अशी फळे पिकतात. लोकांच्या आहारात तेथील धान्ये, कडधान्ये, भाज्या आणि फळे असतात. भारतात अशी विविधता आहे.

आपल्या भारताचा राष्ट्रध्वज तिरंगा आहे. 'जनगणमन' हे आपले राष्ट्रगीत आहे.

....

....

....

....

कृती ५ : पाठाचे वाचन करून खालील विरुद्धार्थी शब्द लिही.

१) जन्म × .... २) नम्र × ....

३) शुद्ध × .... ४) प्रत्यक्ष × ....

५) खोटे × ....

कृती ६ : पूर्वीच्या काळातील मापनाच्या साधनांची माहिती शोध व लिही.

....

....

....

....

....

....

❖❖❖

२१. दोस्त

कृती १ : 'दोस्त' या कवितेतील वासरू तुला आवडले का? आवडले असल्यास ते का आवडले ते लिही व आवडले नसल्यास का आवडले नाही ते लिही.

....

....

....

कृती २ : 'दोस्त' या कवितेतील यमक जुळणारे शब्द लिही. जसे : पायाने – मायेने

....

....

....

कृती ३ : तुझ्या घरात असलेल्या किंवा तुला माहीत असलेल्या कोणत्याही एका पाळीव प्राण्याविषयी कवितेतील मुलासारखा तुला आलेला अनुभव लिही.

....

....

....

कृती ४ : तू राहत असलेल्या परिसरातील गोठ्याला प्रत्यक्ष भेट देऊन गाय, बैल, म्हैस यांचा आपणांस काय उपयोग होतो ते लिही.

गाय ....

बैल ....

म्हैस ....

शेळी ....

घोडा ....

मेंढी ....

कृती ५ : खाली दिलेली कविता वाचून प्रश्नांची उत्तरे लिही.

नंदीबैल आला बघा नंदीबैल आला
हसवितो, खेळवितो आम्हा सर्वांना ।।धृ।।

लाल लाल गुलाबी अंगावरी झूल
सुंदर रूप पाहूनी पडते भूल

गुबूगुबू आवाजाने गाव गोळा झाला, हो गाव गोळा झाला
नंदीबैल आला बघा नंदीबैल आला ।।१।।

१) कवितेत कोणाचे वर्णन केले आहे?

....

२) बैलाच्या अंगावर काय आहे?

....

३) गाव कोणत्या आवाजाने गोळा झाले आहे?

....

....

❖❖❖

२२. मधमाशीने केली कमाल!

कृती १ : **मधमाशी, कावळा, कोकिळा आणि खारुताई यांच्यातील संवाद खाली दिलेल्या गोलात लिही व त्यांचे मित्रांसोबत वर्गात सादरीकरण कर.**

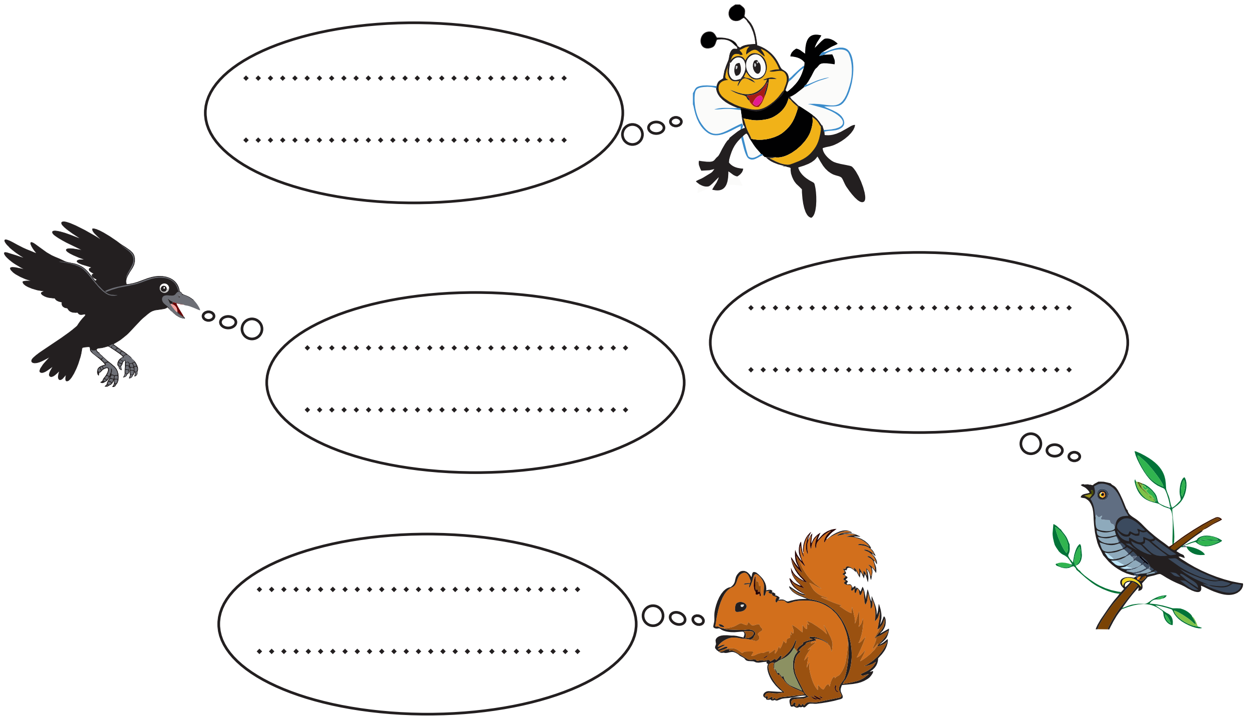

कृती २ : **कंसात दिलेले शब्द योग्य ठिकाणी लिहून कविता पूर्ण कर.**

(फुलून, मधमाशीचे, लागल्या, रानभर, सारा, आनंदाने)

मधमाशी लागली उंच उंच उडू

.... बिया .... पडू

बघता बघता सर्व रान भरले

.... मन .... गेले.

करू नये कधी कामाचा कंटाळा

.... जाईल .... मळा

❖❖❖

२३. रमाबाई भीमराव आंबेडकर

कृती १ : खाली दिलेल्या उताऱ्यातून रमाबाईंचे कोणते गुण तुझ्या लक्षात येतात, ते खालील आकृतीमध्ये चौकटीत लिही.

रमाईंचे सासरे रामजी मालोजी आंबेडकर व दीर आनंदराव यांचे निधन झाले होते. त्यामुळे कुटुंबाची सगळी जबाबदारी रमाईंवर पडली. रमाईंचा स्वभाव मितभाषी, दृढनिश्चयी आणि स्वाभिमानी होता. त्या कर्तव्यनिष्ठ व स्वसुखत्यागी होत्या. अशा खडतर स्थितीतही मनाची शांतता आणि घरातील एकोपा अबाधित ठेवण्यासाठी त्यांनी फार कष्ट सोसले.

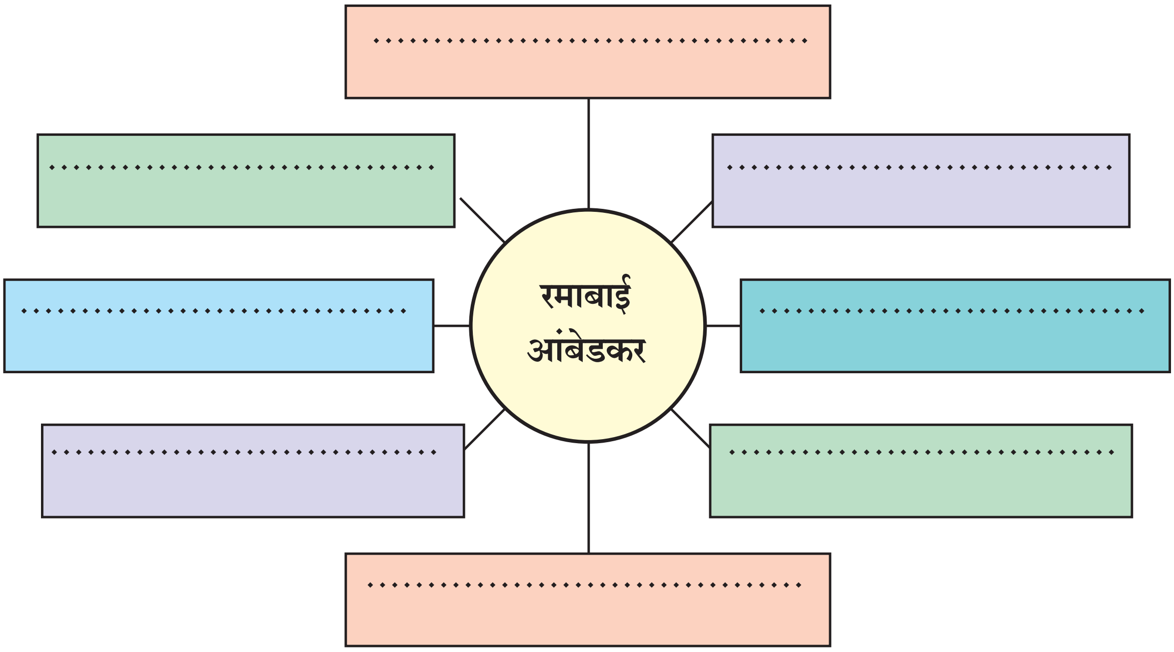

कृती २ : आईविषयी माहिती लिही.

१) आईचे पूर्ण नाव ....

२) आईच्या वडिलांचे नाव ....

३) आईच्या आईचे नाव ....

४) आईला काय करायला जास्त आवडते? ....

५) आईचा आवडता पदार्थ कोणता? ....

कृती ३ : कोणत्याही एका कर्तृत्ववान महिलेची माहिती शोध व लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ४ : खाली दिलेल्या शब्दांचे विरुद्ध अर्थांचे असणारे शब्द लिही.

१) जन्म × ....   २) अशांतता × ....

३) उपस्थित × ....   ४) आनंद × ....

५) विषमता × ....

कृती ५ : खाली दिलेल्या वाक्प्रचारांचा उपयोग करून वाक्य तयार कर.

१) नाव कमावणे : ....

....

२) परिश्रम घेणे : ....

....

३) पालनपोषण करणे : ....

....

❖❖❖

२४. ट्रॅफिक दादा

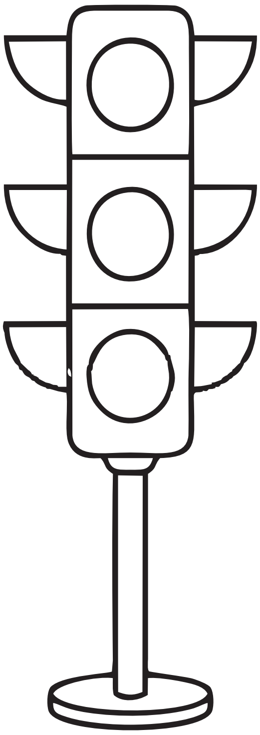

कृती १ : ट्रॅफिक सिग्नलचे चित्र पहा. त्यामधील दिव्यांचे रंग कोणकोणते असतात ते सांग व योग्य क्रमाने रंग भर.

कृती २ : ट्रॅफिक सिग्नलच्या दिव्यांचे हे रंग काय सूचना देतात ते लिही.

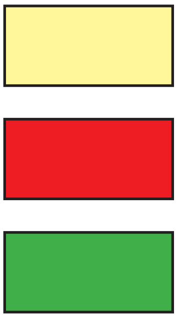

....

....

....

कृती ३ : आवाजदर्शक शब्द सांग.

जसे – गाड्यांची : पीप–पीप

१) घंटेची : .... २) ढगांचा : ....

३) विजेचा : .... ४) पानांची : ....

५) पंखांची : .... ६) पाण्याचा : ....

कृती ४ : खाली दिलेल्या वाक्यांतील कृतिदर्शक शब्द लिही.

जसे : १) कविताने ग्लास भरून पाणी आणले. भरून, आणले.

२) रामने फळांची टोपली टेबलवर ठेवली. ....

३) आईने हर्षूला नवीन फ्रॉक घेतला. ....

४) घंटा झाल्याबरोबर सर्व मुले वर्गात गेली. ....

कृती ५ : खाली दिलेले चित्र पाहून प्रश्नांची उत्तरे लिही.

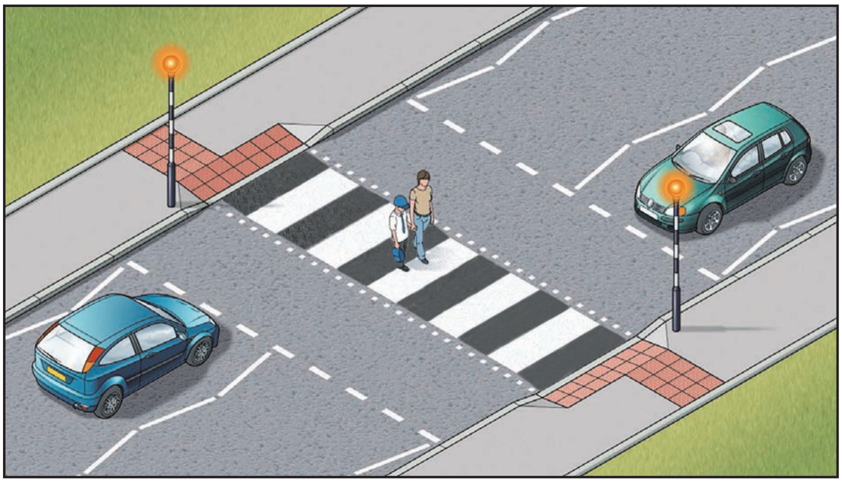

१) चित्रातील काळ्या व पांढऱ्या पट्ट्यांना काय म्हणतात?

....

२) हे पट्टे कशासाठी असतात?

....

३) वाहनांचा वेग कमी करावा म्हणून रस्त्यावर केलेल्या अडथळ्यांना (उंचवट्यांना) काय म्हणतात?

....

कृती ६ : चित्राबद्दल थोडक्यात माहिती लिही.

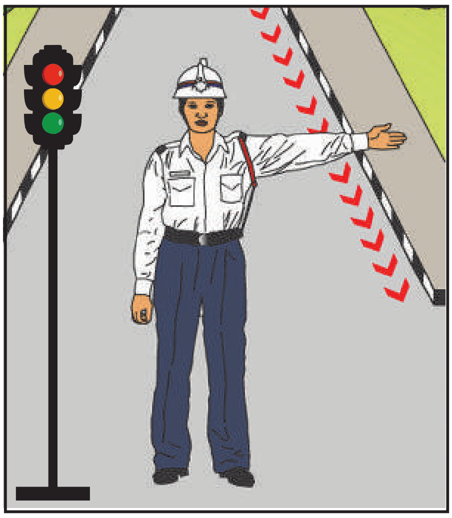

....

....

....

....

....

....

आम्ही नकाशा वाचतो

कृती ७ : तुझ्या घराच्या परिसराचा नकाशा काढून त्यात तुझे घर, रस्ता व शाळा आणि अशा इतरही महत्त्वाच्या गोष्टी दाखव.

कृती ८ : तू नकाशा कोठे कोठे पाहिला आहेस ते लिही.

....

....

....

कृती ९ : नकाशाचा आपल्याला काय उपयोग होतो ते लिही.

....

....

....

❖❖❖

२५. चित्रे

कृती १ : 'चित्रे' या पाठातील बिम्मने फरशीवर काढलेली चित्रे तू खाली दिलेल्या जागेत काढ व रंगव.

कृती २ : ओळखा पाहू मी कोण?

१) मूर्ती घडवितो : ....

२) नाटक लिहितो : ....

३) नकला करतो : ....

४) गाण्याला संगीत देतो : ....

५) शिल्प तयार करतो : ....

कृती ३ : खालील शब्दांचा वाक्यात उपयोग करून लिही.

१) गजबज : ....

२) बजावणे : ....

कृती ४ : खाली दिलेला उतारा आरोह – अवरोह व योग्य विरामचिन्हांसह वाच.

''आत्ताच मी फरशी पुसून ठेवली होती, काय ही गिजतिबज करून ठेवली आहेस तू?'' आई थोडी वैतागून म्हणाली.

''ही गिजबिज नाही. सगळी चित्रे आहेत.'' बिम्म म्हणाला, पण त्याचा चेहरा उतरला. तेव्हा आई त्याला समजावत म्हणाली, ''बरं, ही गिजबिज नाही, मग तर झालं. तू ही कसली चित्रे काढली आहेस, ते तरी सांग मला.''

कृती ५ : गाळलेल्या जागी कंसातील शब्दाचे योग्य रूप वापरून वाक्य पूर्ण लिही.

(रेंगाळणे, समाधान मानणे, चेहरा उतरणे)

१) बाबा रागावल्यामुळे रोहनचा .... होता.

२) बाहुली घेण्यासाठी दुकानासमोर छाया .... होती.

३) चित्रकला स्पर्धेत सतीशला दुसऱ्या क्रमांकावर ....

कृती ६ : खालील वाक्य वाच. वाक्यात योग्य ठिकाणी ? , ! ही विरामचिन्हे वापरून वाक्य पुन्हा लिही.

१) ''अरे वा किती सुंदर आहे हे चित्र''

....

२) ''शेखर, येतोस का क्रिकेट खेळायला''

....

३) ''शाब्बास असाच रोज छान अभ्यास कर.''

....

४) ''आई, तू गावाला केव्हा जाणार आहेस''

....

❖❖❖

२६. रोपटे

कृती १ : नावे लिही.

१) तुझे मित्र : ....

२) तुम्ही शाळेत खेळता ते खेळ : ....

३) गट करून खेळतात असे खेळ : ....

४) तुला आवडणारे तीन खेळ (सांघिक) : ....

कृती २ : ‘रोपटे’ या पाठातून तू कोणकोणत्या चांगल्या गोष्टी शिकलास/शिकलीस ते लिही.

....

....

....

....

कृती ३ : खाली दिल्याप्रमाणे पुनरावृत्ती असलेले पाठातील शब्द शोध व लिही.

जसे - भरभर, बनवाबनवी, गरगर

....

....

....

कृती ४ : खालील चित्रातील साहित्यांची नावे लिही.

		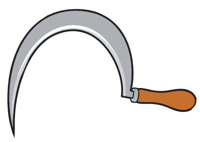	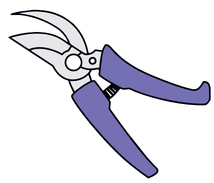	
....	....	....	....	....

कृती ५ : **वाढदिवस, नवीन वर्ष, दिवाळी या निमित्ताने शुभेच्छा देण्याकरिता चित्रमय शुभेच्छा संदेश तयार करा.**

आम्ही माहिती मिळवितो.

कृती ६ : **नावे लिही.**

१) मोठी झाडे ....

२) वेली ....

३) फळझाडे ....

४) औषधी वनस्पती ....

कृती ७ : झाडांचे उपयोग लिही.

....

....

....

....

....

कृती ८ : खालील प्रश्नांची उत्तरे शोध आणि लिही.

१) खोकला झाल्यावर कोणत्या झाडाच्या पानांचा काढा घेतात? ....

२) सर्वांत जास्त ऑक्सिजन देणारी वनस्पती कोणती? ....

३) कोणत्या झाडाचे लाकूड फर्निचरसाठी उपयोगी (मजबूत) असते? ....

४) धान्याला कीड लागू नये म्हणून त्यात कोणत्या झाडाची पाने टाकतात? ....

५) जेवण बनविताना फोडणीत कोणत्या झाडाची पाने वापरतात? ....

कृती ९ : तुमच्या परिसरात कोणती झाडे आहेत, त्यांची नावे लिही.

....

....

कृती १० : तुला आवडणाऱ्या झाडाविषयी मित्राला थोडक्यात माहिती सांग आणि लिही.

....

....

....

....

....

कृती ११ : खाली दिलेल्या चित्रात झाडाचे वेगवेगळे भाग (झाडाचे अवयव) दाखविले आहेत, त्यांची नावे लिही.

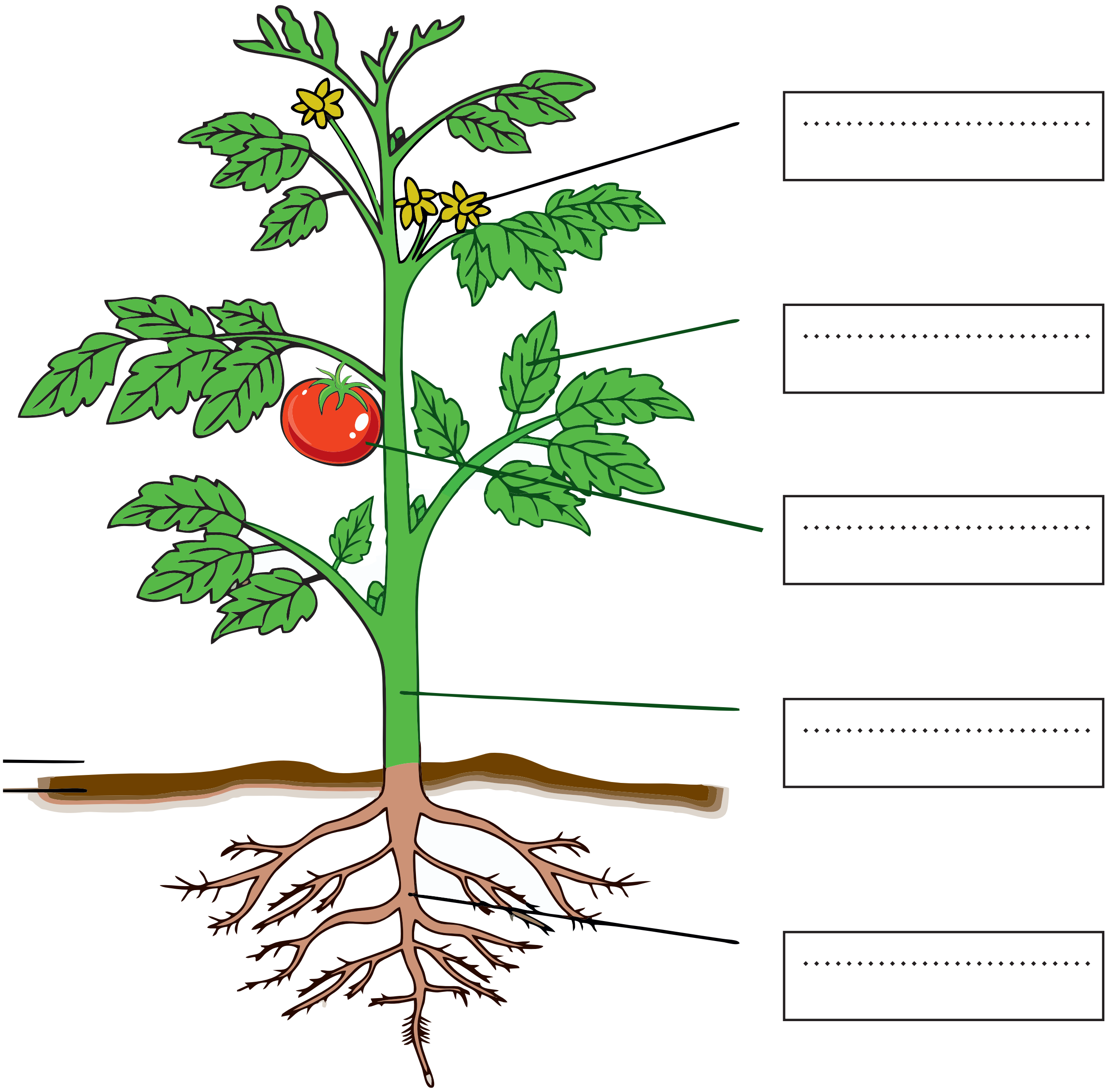

❖❖❖

श्रेयनामावली

शिकू आनंदे मराठी : विद्यार्थी कृतिपुस्तिका : इयत्ता – तिसरी : विकसन, लेखन व समीक्षण

अ.क्र.	तज्ज्ञ सदस्यांचे नाव	पद	कार्यालय
१.	डॉ. हर्षलता बुराडे	प्राचार्य	जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, नागपूर.
२.	ज्योती निंबाळकर	अधिव्याख्याता	जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, रत्नागिरी.
३.	सुधीर भोईर	मुख्याध्यापक	भारतरत्न अटलबिहारी वाजपेयी आंतरराष्ट्रीय शाळा, खर्डी नं. १, ता. शहापूर, जि. ठाणे.
४.	जितेंद्रसिंग निकुंभ	सहायक शिक्षक	बालक मंदिर संस्था प्राथमिक शाळा कल्याण (प.)
५.	सुप्रिया आगवणे	सहायक शिक्षक	जिल्हा परिषद प्राथमिक शाळा रेडणी, ता. इंदापूर, जि. पुणे.
६.	चित्रा पेंढारकर	सहायक शिक्षक	पं. दीनदयाळ उपाध्याय विद्यामंदिर, पुणे.
७.	वेच्या गावित	सहायक शिक्षक	जिल्हा परिषद प्राथमिक शाळा स्टेशन ठाकुरवाडी, ता. कर्जत, जि. रायगड.
८.	वैशाली गाढवे	विषय सहायक	राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
९.	डॉ. लता पाडेकर	सहायक शिक्षक	लोकनेते यशवंतराव चव्हाण विद्यानिकेतन क्र. ६, येरवडा, पुणे.
१०.	रोहिणी कोहिणकर	सहायक शिक्षक	गोळवलकर गुरुजी प्राथमिक विद्यालय, पुणे.
११.	राजश्री औटी	सहायक शिक्षक	गोळवलकर गुरुजी प्राथमिक विद्यालय, पुणे.
१२.	आशा सकट	पदवीधर शिक्षक	जि. प. प्राथ. शाळा लोणीकंद, ता. हवेली, जि. पुणे.

‘र’ एक, रूपे अनेक

खाली दिलेल्या चित्रांसमोरच्या शब्दातील ‘र’ हरवलेला आहे. त्याचा योग्य आकार व योग्य जागा शोधून खालील शब्द पूर्ण कर.

१. सूय

२. टक

३. डम

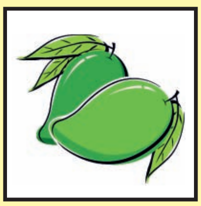

४. कै या

५. कुता

६. चंदकोर

७. समुद

८. पवत

९.फॉक

१०.प या

११.भमर

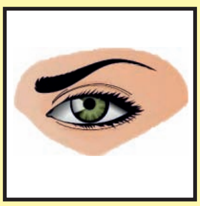

१२.नेत